

เพลงปฏิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์

นางสาว สุกัญญา สุจนายา

003206

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

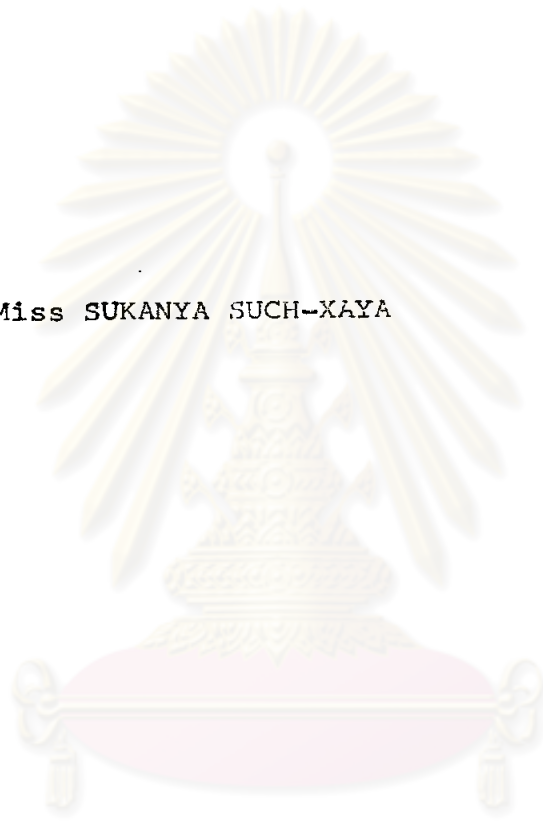
ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

DIALOGUE SONGS : A LITERARY ANALYSIS

Miss SUKANYA SUCH-XAYA

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1980

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เพลงปฏิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์

โดย

นางสาวสุกัญญา สุจนายา

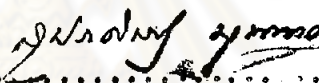
ภาควิชา

ภาษาไทย

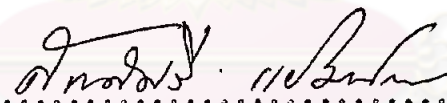
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิ่งแก้ว อัครถาวร และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณภา เกรียงไกรเพชร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนาคดา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิ่งแก้ว อัครถาวร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประคอง นิมนานเหมินทร์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เพลงปฏิพากย์ : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์

ชื่อนิสิต

นางสาวสุกัญญา สุรฉายา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิ้งแก้ว อัครถาวร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณภา เกรียงไกรเพชร

ภาควิชา

ภาษาไทย

ปีการศึกษา

๒๕๒๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมเพลงปฏิพากย์ภาคกลางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อพัฒนาการของเพลงปฏิพากย์และบทบาทของเพลงปฏิพากย์ โดยเฉพาะมุ่งศึกษาบทบาทในการนำเสนอเรื่องเพศที่ปรากฏในเพลงชนิดนี้โดยอาศัยแนวทมิจอในเชิงประวัติ สังคมวิทยาและจิตวิเคราะห์

การเก็บข้อมูลภาคสนามเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ผลจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยสามารถรวบรวมเพลงปฏิพากย์ได้ ๒๒ ชนิด รวมทั้งสิ้น ๒๗ บท

ผลจากการวิจัยแสดงว่าเพลงปฏิพากย์ในระยะแรกน่าจะเป็นเพลงปฏิพากย์สั้นที่เกิดจากการรวมหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกันและเพื่อใช้เกี่ยวพาราสีกัน ต่อมาจึงมีการผูกโครงเรื่องให้ซับซ้อนขึ้น และมีการสมมติบทบาททำให้มีลักษณะเป็นการแสดงจึงเกิดเพลงปฏิพากย์ยาว และท้ายสุดได้พัฒนากลายเป็นมหรสพประเภทหนึ่งที่แยกคนร้องออกจากกลุ่มคนฟัง

เพลงปฏิพากย์เคยมีบทบาทอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในอดีต คือ ให้ความบันเทิง สร้างความสามัคคีในกลุ่ม ให้การศึกษา แนวทางการดำเนินชีวิต ถ่ายทอดค่านิยมในสังคม บันทึกเหตุการณ์

วิพากษ์วิจารณ์สังคม รวมทั้งทำหน้าที่ระบายความแค้นทำให้สังคมโดยแสดงออกในรูปของการพูดถึงเรื่องเพศ และการเสนอเนื้อหาสนับสนุนการละเมิดกรอบประเพณีของสังคม

การที่เพลงปฏิพากย์ของไทยเต็มไปด้วยคัมภีร์สังวาสและโวหารเรื่องเพศเป็นเพราะอิทธิพลของคคิความเชื่อดั้งเดิมซึ่งถือว่าเพศเกี่ยวข้องกับคุณสมบรูณ์ของพืชและมนุษย์ ทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลของลัทธิฮินดู-ตันตระที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในความเชื่อของคนไทย ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้อาจพินิจในเชิงจิตวิเคราะห์ได้ว่าเป็นวิธีการหาทางระบายออกของสัญชาตญาณทางเพศแทบทั้งสิ้น เพลงปฏิพากย์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการระบายความก้าวร้าวที่เก็บกดจากการถูกจำกัดสัญชาตญาณทางเพศ และเป็นปฏิบัติการโต้ตอบกฎเกณฑ์ของสังคม

ในสังคมไทยปัจจุบัน เพลงปฏิพากย์ได้ลดบทบาทลงเกือบหมด ทั้งนี้ เพราะอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราซึ่งเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตกที่ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน สื่อมวลชนมีส่วนทำให้เพลงปฏิพากย์ลดบทบาทลงเหลือไว้เพียงบทบาทในการให้ความบันเทิงแก่กลุ่มรุ่นคนมีอายุซึ่งนับวันมีแต่จะลดลง เพราะขาดการสืบทอดโดยคนหนุ่มสาว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Dialogue Songs : A Literary Analysis

Name Miss Sukanya Suchakanya

Thesis Advisor Assistant Professor Kingkeo Attagara, Ph.D.
Assistant Professor Suwanna Kriengkraipetch

Department Thai

Academic Year 1979

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to collect, to classify, and to study the development and functions of folk dialogue songs of Central Thailand. The thesis discusses the uses of sexual images with references to various approaches, namely historical, sociological, and psychoanalytical.

The study is based on field works conducted mainly between September 1977 and October 1979. The collection includes 26 types of dialogue songs. Altogether there are 67 pieces.

It is found that the early dialogue songs are short and were of communal origin. People sang while working together at various stages of rice cultivation and harvest with the purpose of amusement and courtship. Later, these songs began to involve lengthy plots and more characters, which paved the way towards dramatic or stage performances. This has also resulted in a -

segregation between performers and their audience. Thus, the communal creation lends itself to individualistic refinement.

In the past, dialogue songs performed several significant functions. They entertained, while serving to educate people as to the traditional lifestyle and values. At the same time, they kept records of various events, cried out subtle protests and resentment with good humour, in order to release social tensions and psychological repressions. Violations of sexual taboos through the songs provide emotional outlets and offer new rhythm to the traditional regularity.

Richness in erotic words and sexual tendencies came at the earliest stage under the influence of the ancient belief that sexual union brought about fertility. This belief was strengthened further by Hindu and Tantra concepts which still remains in the superstitious practices of some Thai people. If analyzed psychoanalytically, dialogue songs are a form of expressing the aggressiveness from the repressed sexual instinct and are the reaction to the the social, monotonous atmosphere.

However, the role of dialogue songs in the present Thai society has decreased considerably as a result of the monetary economy, especially the advancement of the western capitalistic system, which has changed in every way the lifestyle of Thai people. The mass media has fulfilled the role dialogue songs used to play. Thus, active song bearers who belong mainly to older generations find less and less heirs for their cultural treasures.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กึ่งแก้ว อัครถาวร ซึ่งเป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ได้ให้ความรู้ทางด้านคติชนวิทยา อันเป็นแรงบันดาลใจให้เลือกทำวิทยานิพนธ์ในค่านี ทั้งยังให้พิมพ์เอกสารส่วนตัวและให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งได้ท้วงติงข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างละเอียด จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมคาย นิลประภัสสร ผู้คอยไต่ถามและให้กำลังใจตลอดเวลาที่ทำการวิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณา เกรียงไกรเพชร ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และช่วยตรวจแก้วิทยานิพนธ์ในช่วงแรก และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านของอินเดียนแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยซาบซึ้งในน้ำใจของคุณแอน นาวิกมูล ที่ได้ให้กำลังใจเสมอมา และยังได้มอบแถบบันทึกเสียงเพลงพื้นบ้านหลายเพลง และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ตลอดจนเป็นเพื่อนนำทาง และเพื่อนร่วมเดินทางที่วิเศษสุดตลอดระยะเวลาที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณคุณสัญญาภัทรราชย์ ที่สละเวลาจัดทำโน้ตเพลงพื้นบ้านให้ผู้วิจัยและคุณสายสุมาลัย ไกรฤทธิ ที่มอบแถบบันทึกเสียงเพลงพื้นบ้านจากนครสวรรค์ อันช่วยให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณไชยฉ้วน ศรีกิจการ, นายแพทย์วิสิษฐ สวงนวงศ์วาน, คุณเขาวรัตน์ พุฒิมานรดิกุล, คุณบุญศิริ มีสวัสดิ์, คุณศักดิ์เกษม สุขพานิช และคุณจิรนนท์ งามถิ่น ผู้ให้ความอุปการะในค่านที่พักเมื่อเก็บข้อมูลในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ

ขอขอบคุณ คุณสิริมา ศรีสุวรรณ, คุณเลิศรัก ศรีกิจการ, คุณวิสิษฐ วิชาศิลป์, คุณแสงอรุณ กนกพงศ์ไชย กัลยาณมิตรผู้ร่วมเป็นเพื่อนเดินทาง

ท้ายสุดผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของพ่อเพลง แม่เพลงและชาวบ้านทุกท่านที่ให้ความเมตตาตลอดเวลาที่มอบบทเพลงอันประเสริฐมาให้แก่นักวิจัย โดยมีไต่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๒ เพลงปฏิพากย์	๘
เพลงปฏิพากย์ในต่างประเทศ	
เพลงปฏิพากย์ในประเทศไทย	๑๒
ก. เพลงปฏิพากย์ในภาคเหนือและภาคอีสาน	๑๓
ข. เพลงปฏิพากย์ในภาคกลางและภาคใต้	๑๗
โครงสร้างของเพลงปฏิพากย์ภาคกลาง	๑๘
การแบ่งประเภทเพลงปฏิพากย์ภาคกลาง	๒๕
๑. เพลงปฏิพากย์สั้น	๒๕
๒. เพลงปฏิพากย์ยาว	๕๘
๓ พัฒนาการของเพลงปฏิพากย์	๘๓
แรงงานสร้างสรรค์เพลง	๘๔
พัฒนาการของเพลงปฏิพากย์ที่เป็นการแสดง	๘๖
๑. เพลงปฏิพากย์ในสมัยอยุธยา	๘๗
๒. เพลงปฏิพากย์ในสมัยรัตนโกสินทร์	๙๐
๒.๑ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น : ยุคทองของเพลง ปฏิพากย์	

	๒.๒ สมัยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมยุค	
	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	๕๗
	ความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ : สาเหตุแท้จริงที่ทำให้	
	เพลงปฏิพากย์เสื่อมสูญ	๕๘
	ก. ค่านเศรษฐกิจ	
	ข. ค่านวัฒนธรรม	๑๐๐
	การฟื้นฟูเพลงพื้นบ้านในปัจจุบัน	๑๐๒
๔	เรื่องเพศในเพลงปฏิพากย์	๑๐๖
	เพศกับความเชื่อ	
	๑. อิทธิพลของคติความเชื่อกึ่งเกิน	๑๐๘
	๑.๑ เพศกับความอุดมสมบูรณ์	๑๐๘
	๑.๒ เพศกับการนับถือผี	๑๑๑
	๒. อิทธิพลของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์	๑๑๓
	ทัศนคติของคนไทยต่อเรื่องเพศ	๑๑๖
	เพลงปฏิพากย์ : ปฏิกริยาโต้ตอบกรอบประเพณีทางเพศของ	
	สังคมไทย	๑๑๘
	การเสนอเรื่องราวทางเพศในเพลงปฏิพากย์	๑๒๖
	๑. คำสังวาสชนิดตรง หรือ กลอนแฉง	๑๒๗
	๒. คำสังวาสชนิดอ้อม หรือ กลอนสองง่าม	
	กฎเกณฑ์บางประการในการนำเสนอเรื่องเพศในเพลงปฏิพากย์	๑๓๕
๕	สังคมและวัฒนธรรม : ภาพสะท้อนจากเพลงปฏิพากย์	๑๔๐
	เพลงปฏิพากย์กับความสำนึกในชนชั้น	๑๔๑
	เพลงปฏิพากย์ในฐานะเป็นผลผลิตของสังคมเกษตรกรรม	๑๔๔
	อาชีพต่าง ๆ ในสังคมเกษตรกรรม	
	สังคมเกษตรกรรมกับศิลปะการใช้ภาษาอุปมา	๑๕๔

บทที่

เพลงปฏิพากย์กับระบบความเชื่อ	๑๖๑
๑. เพลงปฏิพากย์ในฐานะเป็นเครื่องมือสะท้อนความรู้ เกี่ยวกับพุทธศาสนา	
๒. อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในเพลงปฏิพากย์	๑๗๕
๓. อิทธิพลของคติความเชื่อดั้งเดิม	๑๗๖
เพลงปฏิพากย์กับครอบครัวไทย	๑๗๘
ความรักสองแม่ : แก่นสำคัญในเพลงปฏิพากย์	
๑. ความรักระหว่างคุณน้าสาว	
๒. ความรักสามเส้า	๑๘๒
เศรษฐกิจ : ปัจจัยหลักที่ก่อความขัดแย้งในครอบครัว	๑๘๔
๖ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๘๘
บรรณานุกรม	๑๙๕
ภาคผนวก ก.	๒๐๔
ภาคผนวก ข.	๕๕๕
ประวัติการศึกษา	๕๖๑